

Rajaleidja

õppenõustamis- ja karjääriteenused

Noored on meie tulevik, aidakem neil leida oma rada

Robert Lippin,
*Innove hariduse
tugiteenuste
agentuuri juht*

Tegu võib olla küll kulunud käibefraasiga, kuid selle mõtte olulisus pole ajas grammivõrdki kahanenud, pigem vastupidi. Ühel või teisel eluetapil vajame kõik tuge, kusjuures eriti oluline on see kasvueas. Üks põristab R-i, teisel keerleb peas nii palju huvitavaid mõtteid, et koolitunnis toimuvale on raske keskenduda, kolmas on hädas tulevase kooli või eriala valimisel. Nimetatud näited on vaid väike osa probleemidest, millega lapsed ja noored oma haridus- ja tööelus kokku puutuvad. Arvata sealjuures, et see puudutab valitud väheseid, on ekslik.

Rajaleidja võrgustik

Siin astub mängu Rajaleidja võrgustik, mis alustas SA Innove koosseisus tööd tänavu 1. septembril. Võrgustiku põhiosa moodustavad vastavatud Rajaleidja keskused, mis asuvad kõigis maakondades. Loodud keskused teevad õppenõustamis- ja karjääriteenused kättesaadavaks kõigile kuni 26-aastastele lastele ja noortele, sõltumata sellest, kas nad elavad linnas või väikevallas. Rajaleidja keskuste loomine on riigi panus Eesti laste ja noorte toetamise süsteemi. Keskustes kohapeal pakutavad teenused on tasuta.

Lisaks maakondlikele nõustamiskeskustele kuulub Rajaleidja võrgustikku ka valdkonna arenduskeskus, karjääri- ja õppenõustamisteenuste arendamise sõlmpunkt Eestis. Muu hulgas töötavad sealised inimesed välja metoodilisi materjale, koolitavad spetsialiste, hoiavad silma peal pakutavate teenuste kvaliteedil ja teevad koostööd rahvusvaheliste partneritega.

Vaatame üle põhimõisted

Hetk tagasi jooksid tekstist läbi õppenõustamis- ja karjääriteenuste mõisted. Mida need endast kujutavad? Alus-

tagem õppenõustamisest. Lihtsustatult öeldes on õppenõustamisspetsialistide ülesanne eemaldada takistused lapse haridusteelt. Selles valdkonnas töötavad Rajaleidja keskustes nelja tüüpi spetsialistid: logopeedid, psühholoogid, eripedagoogid ja sotsiaalpedagoogid.

Karjääriteenused on osa elukestva õppe ideest. Selles vallas aitavad noort karjääriinfospetsialistid, kes suunavad ta asja- ja ajakohase infoni, ning karjäärinõustajad, kes aitavad noorega koostöös leida talle sobivaima valdkonna, kus ennast teostada.

Vajalikud teenused ühe katuse all

Rajaleidja võrgustiku olulisim märksõna on õppenõustamis- ja karjääriteenuste lõimitus. See võib esmapilgul küll segaselt kõlada, kuid mõte on iseenesest väga lihtne. See tähendab, et laps või lapsevanem, kes Rajaleidja poole pöördub, ei pea teadma, millise spetsialisti abi tarvis läheb. Keskuste töötajad on need, kes suunavad ta kõige õigema inimese juurde. Lisaks on elu harva mustvalge, paljude laste ja noorte probleemid on mitmetahulised. Näiteks võib korraga vaja minna nii logopeedi, psühholoogi kui ka eripedagoogi tuge. Hilisemas eluetapis kuluvad paljudele marjaks ka karjäärialsed näpunäited.

Tugi väikekoolidele

Praeguste õigusaktide kohaselt vastutavad tugispetsialistide teenuse pakkumise eest koolipidajad ehk valdaval juhul kohalikud omavalitsused. Tugispetsialistidena on siinkohal silmas peetud logopeede, psühholooge ja eripedagooge. Paberil on kõik ilus, kuid siiani oli see väikekoolidele parajaks murekohaks. Nõudlus spetsialistide järele on olemas, kuid see on kohati nii madal, et neile ei suudeta ühes koolis piisava koormusega tööd pakkuda. Paraku tipnes varasemalt olukord sageli sellega, et lastel ja noortel jäigi vajalik abi saamata.

Alates sellest õppeaastast saavad koolid tellida Rajaleidja keskustest tugispetsialistide teenust. See on koolidele küll tasuline, kuid oluline on see, et nad saavad teenust tellida just endale sobivas mahus alates koormusest 0,2 kohta. Ühtlasi pakutakse väikekoolidele teenust soodsamatel tingimustel kui suurtele. Tänavu pakume oma teenuseid enam kui 30 koolile ja lasteaiale. Rajaleidja keskuste loomisel on kohalike omavalitsuste tasandil ka kaudsem positiivne mõju. Näiteks on mitmes piirkonnas leidnud koolijuhid kohaliku Rajaleidja keskuse abil oma kooli tööle sobiva tugispetsialisti.

Rahvusvaheline kogemuste vahetamine rikastab ja inspireerib

Margit Rammo,
Innove hariduse
tugiteenuste
agentuuri
programmijuht

Üldjoontes on kõik Euroopa riigid sarnase väljakutse ees – kiirelt muutuv maailm eeldab kohanemisevõimet nii üksikisikutelt kui ka riigilt tervikuna. On selge, et läbimõeldud õpinguplaanid ja ettevalmistused tööeluks tagavad rahulolu iseendaga. Riigi arengu seisukohalt on oluline toetada töötajaid, tõsta töötavate inimeste hulka ja elanike sotsiaalset kaasatust ning turgutada majanduse arengut. Sealjuures on oluline pidada silmas ühiskonna vajadusi.

Hariduse tugiteenuste eesmärk on toetada elukestva õppe juurdumist ning igaühele talle võimetekohast edasiminekut haridus- ja tööelus. Hariduse tugiteenused aitavad meil leida oma elukutse ja end tööturul parimal viisil rakendada, viies oskused ja huvid kokku pakutavate

Eestis loodud õppenõustamis- ja karjääriteenuste süsteem on tubli Euroopa keskmine.

töö- ja õppimisvõimalustega. Hariduse kvaliteedi tõusu, koolist väljalangevuse languse ja läbimõeldud karjääri- valikute näol pakuvad need teenused riigile käegakatsutavat kasu.

Nendele väljakutsetele vastamiseks on Euroopa riigid pööranud oma tähelepanu neljale põhiteemale: karjääriplaneerimisoskuste arendamisele, teenuste kättesaadavuse tagamisele, koostöö arendamisele ning kvaliteedi tõstmisele. Lahendusi on erinevaid, kuid ühes ollakse ühisel meelel – leidmaks oma riigis üles tähelepanu nõudvad küsimused ja täitmist vajavad lüngad, on mõistlik tugineda

teiste riikide kogemusele. Elu on näidanud, et kogemustest õppimine on arukas ja inspireeriv.

Mida tõstavad rahvusvahelised tipptegijad esile Eesti arengutes?

Eestis loodud õppenõustamis- ja karjääriteenuste süsteem on tubli Euroopa keskmine. Jagub nii asju, mida välisriikidelt õppida, kui ka neid, mida teistele õpetada. Kuivõrd tagasiside on üks paremaid motivaatoreid, küsisime kahelt välismaiselt tipptegijalt, millise mulje on siin toimuv neile jätnud.

Raimo Vuorinen, Jyväskylän ülikooli Soome haridusuuringute keskuse projektijuht

Rahvusvaheliste võrgustike nagu ELGPN, Euroguidance ja Erasmus NICE liikmena on Eesti aastaid osalenud aktiivselt riikideüleses koostöös karjääriteenuste heade tavade ja poliitika arendamisel. Selliste võrgustike liikmeks olemine võimaldab erinevate riikide süsteeme omavahel võrrelda, neist õppida ja paremaid praktikaid vahetada.

Eesti puhul tasub esile tõsta asjaolu, et siinse süsteemi väljatöötamine on toimunud erinevate partnerite järjepidevas koostöös. Innove kui riikliku koordineerija rolli, kellel on olemas nii vastav pädevus kui ka sõnaõigus, on raske alahinnata. Eestis tehtud töö teenuste kvaliteedi tagamisel on olnud abiks ja eeskujuks teistele riikidele, kes asuvad enda süsteemi alles kujundama. Kui rääkida Eesti ees seisvatest väljakutsetest, siis üks peamisi neist on karjäärispetsialistide koolitussüsteemi viimine uuele tasemele. Tegemaks teenused veelgi paremini kättesaadavaks, tasub mõelda koostööle Islandi, Norra ja Soomega ning seda veebipõhiste teenuste väljatöötamisel. Koostöökohti

ELGPNi kohtumine Tallinnas 2013. aastal.

võiks otsida ka valdkonna arendamiseks tehtavate uuringute läbiviimisel.

Tony Watts, Derby ülikooli ja Canterbury Christ Churchi ülikooli külalisprofessor

Olles käinud Eestis mitmel konverentsil, julgen ma väita, et siinse süsteemi tempokat arengut, mida ilmestab üleriigilise Rajaleidja võrgustiku kiire käivitamine ja plaan teha karjääriteenused kättesaadavaks pea kogu elanikkonnale, on inspireeriv kõrvalt vaadata. See on võimalikuks saanud tänu Innove, siinsete ministeeriumite ja teiste partnerite ning Euroopa karjääriteenuste poliitika võrgustiku latusale koostööle. Tänuõnu tuleb jagada kõigile, kes on saavutatule aastate jooksul oma öla alla pannud.

Üleeuroopalised võrgustikud, mille liige Innove on:

- **Euroguidance** vahendab õpirände alast infot ja karjääriteenuste alaseid kogemusi; euroguidance.net
- **Academia** korraldab karjäärispetsialistide välisõppeviisiite;
- **Erasmus NICE** toetab ülikoolidevahelist koostööd karjäärispetsialistide tasemeõppes ja õppekavaarenduses; nice-network.eu
- **ELGPN** toetab liikmesriike karjääriteenuste alase koostöö arendamisel hariduse ja tööhõive valdkonnas; elgpn.eu

Rajaleidja klientide silme läbi

Logopeed toob naeratuse nii lapse kui lapsevanema näole

Tiia Kail elab Hiiumaal Kärdlas. Kohaliku Rajaleidja keskusega puutus ta kokku seoses logopeediteenusega. Seda soovitas neile sealne sotsiaalpedagoog, kes on Tiia sõnul teda ennegi suunanud ja aidanud. Logopeed Krista Leisbergi juures käis Tiia oma kolmeaastase poja Aleksiga.

„Hiiumaa keskuse logopeed on väga tore. Kui ma näen, et inimene teeb oma tööd südamega, siis ei oskagi rohkem tahta. Lapsele meeldib seal samuti, kõigil kordadel on ta tema juurde läinud hea meeleaga ja tulnud välja nagu naerul,” ütleb Tiia.

Tulemustest rääkida on veel vara, sest nad on logopeedi juures jõudnud käia kõigest kolm korda.

„Kindlasti lähme sinna tagasi,” kinnitab Tiia.

siis arutasime, kas need on ka testi tulemustega kooskõlas. Rääkisime, kuidas võiksin ennast ette valmistada sisseastumiskatseteks ning mida võiksin enne neid veel korda saata,” ütleb Grete.

Nõustamise tulemusega on Grete väga rahul, sest nüüd ta teab, et tema valik on tehtud õiges suunas. Arhitektuur, eriala, mida ta tahab edasi õppima minna, sobib nõustamisel selgunud tööalase suundumusega. „Seda oli väga hea teada saada,” sõnab Grete. „Lisaks sain kuhjaga soovitusi, mis aitavad mul katsetel silma paista. Sain palju positiivset energiat ja motivatsiooni, et püüelda oma unistuste poole.”

Abiks nii õpilastele kui õpetajatele

Albu põhikooli kehalise kasvatusõpetaja ja karjäärikoordinaatori kohusetäitja Tiia Mänd hakkas karjääriteemaga rohkem tegelema ajal, mil ta enda juhatataval klassil oli põhikoolis käsil viimane õppeaasta, seega kolm-neli aastat tagasi. Järvamaa Rajaleidja keskus, nagu teisedki Rajaleidja keskused, avati küll alles tänavu septembris, kuid sealsed inimesed tegelesid maakonnas karjäärinõustamisega ka juba varem, nõnda on ka Tiia koostöö nendega pikaaegne.

Õpilased on käinud nõustamiskeskuses ja sealsed spetsialistid on käinud koolis tunde läbi viimas. Tagasiside õpilastelt on olnud alati väga hea.

Tiia Mänd tunneb, et õpilased vajavad karjäärinõustamist, et jõuda selgusele, kus ja mida edasi õppida ja milline suund neile sobib. „Nii mõnigi õpilane on jõudnud endas selgusele ja saanud uut infot,” tõdeb Tiia.

Ka õpetajatele on toonud see keskus kasu, sest õpilaste karjäärinõustamine on nende jaoks küllaltki uus teema, millega neil tuleb õppeaineteüleselt tegelda, räägib Tiia. „Saame infot ja õpime ise ka,” ütleb ta.

Rajaleidja toetab noori nende unistuste täitmisel

Põlva ühisgümnaasiumi abiturient Grete Kellamäe puutus Rajaleidjaga esimest korda lähemalt kokku, kui Põlvamaa keskuse karjäärinõustaja Eha Raav käis nende koolis sellest rääkimas. Sellest tekkis Gretel huvi minna karjäärinõustamisele, kus ta hiljaaegu käiski.

Esimesel nõustamisel tegi ta tööalase suundumuse testi. Selle tulemuste põhjal arutasid seejärel, mida võiks Grete minna edasi õppima.

„Kuna mul olid juba mõned variandid valitud, mis mind huvitavad,

Grete Kellamäe, Põlva ühisgümnaasiumi abiturient.

Karjääriinfo spetsialist – kes ta on ja millega ta tegeleb?

Nele Hulkko,
*Raplamaa Rajaleidja
keskuse karjääriinfo
spetsialist*

Kui ma end noortele tutvustan ja nad esmakordselt mu ametinimetust kuulevad, kõlab see paljudele millegi igava või lausa hirmutavana. Nende kahe aasta jooksul, mil olen karjääriinfo spetsialisti ametit pidanud, ei ole mul aga kordagi tekkinud tunnet, et mu töö oleks igav ja kohe kindlasti ei ole see hirmutav. Vastupidi – see töö on põnev, mitmekülgne ning õpetab ka spetsialistidele endile iga päev midagi uut.

Ametijuhendi kohaselt on minu ülesanne tööturu- ja haridusteemalise info koondamine ja noortele vahenda-

mine. See on tehniliselt igati õige, kuid leian, et laiemas pildis on minu tööks noortele eluks vajalike oskuste õpetamine ning mis kõige olulisem – elus tehtavate valikute ja suundade leidmise abistamine.

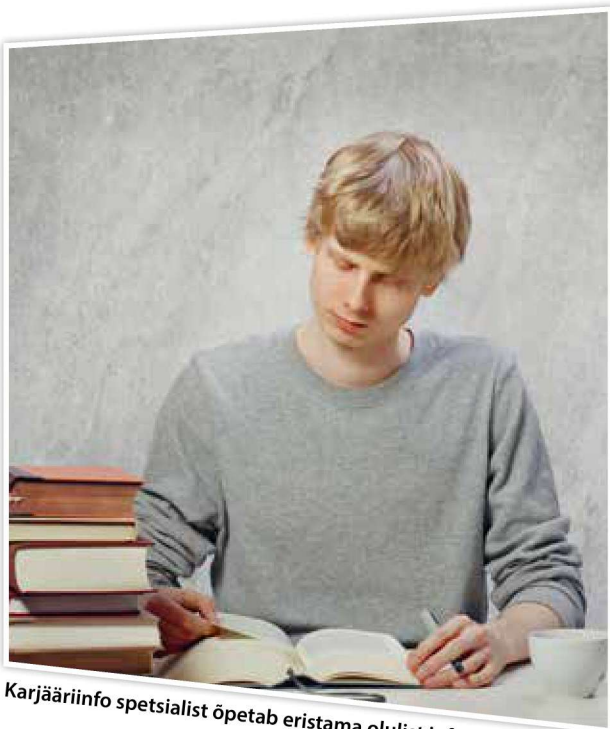
Minu töö ei ole öelda noorele, mis on õige või vale, milline kool on halb või hea, mis amet talle kõige paremini sobib. Piltlikult öeldes on minu kui karjääriinfo spetsialisti ülesanne ulatada noorele õng, mitte kala. Oluline on, et ta mõistaks ise oma vajadusi ja soove ning leiaks nende elluviimiseks piisavalt asja- ja ajakohast teavet.

*See töö on põnev,
mitmekülgne
ning õpetab ka
spetsialistidele endile
iga päev midagi uut.*

Sageli on juhtunud, et minu juurde jõuab segaduses noor, keda hirmutab sõna „karjäär“. Keda hirmutab surve end varakult karjäärilainele häälestada. Karjääriplaneerimine ei tohiks mõjuda ei hirmutavalt ega keeruliselt. See peaks olema lihtne, loogiline ja noorele arusaadav.

Oma töös olen võtnud eesmärgiks harjutada noori sõnaga „karjäär“. Vaid noor ise saab enesekindlalt vastu minna uuele, mis sellega kaasneb. Ta peab oskama luua seoseid oma oleviku ja tuleviku vahel, igapäevaelu ja karjääri vahel ning suutma üles leida just enda jaoks olulise info. Soovin, et noor jõuaks arusaamale, et karjääriredel pole pea kunagi sirge. Inimese karjääritee on käänuline ja mitmekülgne ning suunamuutused sellel on igati lubatud.

Tooksin siinkohal ühe konkreetse näite. Oma esimesel tööaastal tutvusin noore neiuga, kes oli vaikne ja tagasihoidlik, hoidis klassis pigem tagaplaanile ning kulges märkamatuks koos igapäevase vooluga. Kohtusime ühes karjääriteemalises loengus, kus arutati selle üle, kuidas seostada elus kogetut ja õpitut oma karjääriteega. Loengu lõpus tuli see sama vaikne neiu, keda ma klassis märganudki polnud, minu juurde ja uuris mult võimaluste kohta, kuidas end väljaspool kooli arendada ja tõestada. Peatselt selgus, et selles neius on peidus vägagi palju. Koos töötades leidsime talle mitmeid projekte, millega ta rõõmuga liitus, ning kui me poole aasta järel taas kohtusime, oli temast sirgunud uus inimene. Või õigemini – temast oli saanud tema ise. Täna on ta särav ja energiline noor neiu, kes osaleb aktiivselt noorsootöös ja noorteprojektides. Sellised muutused näitavad mulle selgelt, et olen õiges kohas ja teen õiget tööd – see motiveerib!

Karjääriinfo spetsialist õpetab eristama olulist infot ebaolulisest.

Säravate silmadega noor on karjäärinõustajale parimaks tasuks

Kätlin Muru,
Pärnumaa
Rajaleidja keskuse
karjäärinõustaja

Olen karjäärinõustajana töötanud ligi 10 aastat ja teen seda tööd siiani suure pühendumuse ja rõõmuga. Mulle meeldib, et mu töö on iga päev täis uusi ja huvitavaid väljakutseid, kuid samas jätab mulle piisavalt vabadust mõelda ja teha asju nii, nagu mulle meeldib. Igapäevases töös tuleb kanda mitmeid rolle – olla infoandja, motiveerija, julgustaja, toetaja, abistaja, õpetaja, vahendaja, tõlk ja nõustaja. Karjäärinõustajana aitan noorel kaardistada tema valikuvõimalusi ja alternatiive, seostada valikutega noore isikuomadusi ja meelistegevusi, seada eesmärgid ja aidata luua tegevusplaane.

Kui tarvis, saab nõustamisel koostada korraliku elulookirjelduse ja harjutada tööintervjuuks, mängides rollimänge. Tihti saab noor nõustamisel kinnitust omaenese mõtetele ning julgust tegutsemiseks, ta leiab iseendas jõudu ja motivatsiooni.

Mulle meenub üks juhtum, kui ema ja tema 12. klassis õppiv poeg käisid koos nõustamisel. Probleemiks oli noormehe vähene motiveeritus, pidevad puudumised koolist ning sihitu liikumine tuleviku suunas. Umbes kuu aega hiljem laekus minu postkasti lapsevanema kiri, milles ema ei suutnud ära imestada, millise muutuse oli kohtumine noores esile kutsunud. Ta kirjutas: „Olin ju ise samas ruumis ja ma ei saa siiani aru, kuidas poolteist tundi võib noore sedasi mõtlema ja tegutsema panna.“ Tema poeg oli vahepeal kooli vahetanud, kus väiksem õppekoormus ja tehtu eest saadud tunnustus tegid imesid. Seega julgustan karjäärinõustaja poole pöörduma ka siis, kui noor on kaotanud motivatsiooni õppida või oma õpingud lausa katkestanud.

Praegusel ajal nähakse karjääri kui teed, mis saab alguse juba lapseas. Karjääritee kõiki samme pole võimalik

Karjääri planeerimine on elukestev teekond.

lühikese ajaga lõpuni läbi mõelda. Karjääri planeerimine on elukestev teekond. Mul on karjäärinõustajana rõõm olla toetav tugispetsialist noore kõrval, aidata kohaneda muutustega, seada eesmärgid ja motiveerida nende saavutamiseks tegutsema. Noorte säravad silmad on selle eest enam kui piisavaks tasuks!

Logopeed kui kõneprobleemidega lapse perekonna ja lähikonna nõustaja

Kaia Maripuu,
*Põhja-Eesti
Rajaleidja keskuse
logopeed*

2-aastase Oti (nimi muudetud) emal oli lapse sünnist saadik mure tema arengu pärast. Juba imikueas kulges Oti areng mitme kuu võrra aeglasemalt kui tema eakaaslastel. Tänu füsioteraapiale ja arendavale kodusele tegevusele jõudis poiss esimese eluaasta lõpuks oma eakaaslastele järele. Kõne areng kulges aga tagurpidi. Sõnad, mida Ott 7-kuuselt kasutama hakkas, kadusid enne lapse kaheaastaseks saamist. Kadus ka soov rääkida.

Rajaleidja logopeed nõustab eeskätt lapsevanemaid ja õpetajaid, kes toetavad omakorda saadud soovitudele tuginedes lapse kõne igapäevast arengut.

Nähes, et poja kõne ei parane, pöördus Oti ema Rajaleidja keskuse logopeedi poole. Nõustamisaega pidi ta ootama napilt nädala. Esimesel kohtumisel juhatas logopeed pere valgesse ruumi, mille ühes seinas rippus suur peegel. Ta kutsus Oti mängima mänguasjadega, kõneles tema selgelt, näitas poisile pilte ja andis talle lihtsaid ülesandeid täita. Seejärel vestles logopeed emaga lapse eelnevast arengust. Päeva lõpuks sai selgeks, et Oti kõne areng on igati eakohane. Logopeed rõhutas, et kõneldes tekivad lapsel raskused hääldusliigutuste leidmisel, kui on vaja panna kokku mitu häälikut sõnaks. Aju saadab korralduse, kuhu keel peaks liikuma, kuid kohale jõuab informatsioon teisiti.

Logopeed jagas Oti emale soovitusi, kuidas kõnelda lapsega nii, et ta kuuleks, näeks ja tunnetaks ema juttu.

Ühtlasi õpetas ta emale, kuidas ja milliste vahvate vahenditega abistada Otil oma suu ja keele liikumist täpsemaks muuta. Mis samuti väga oluline, ta juhendas ema toetama väikelapse kõnesoovi ja -arengut lihtsate igapäevaste tegevustega. Esimese külaskäigu järel lepiti kokku mitmeid järgmisi kohtumisi, mis hakkasid toimuma pooleteist kuu tagant.

Logopeedi soovitusi järgides märkas ema juba järgmisel nädalal, et Otil tekkis soov kõnet matkida. Järgmisel nõustamisel selgus, et lapse suhtlemissoov ja sõnavara oli hoogsalt arenenud. Ema sai koju minnes taas kaasa hulga nõuandeid, mida ruttas proovima. Kolmandal kohtumisel logopeediga oli Oti sõnavara märgatavalt kasvanud ning laps kasutas 2-sõnalisi fraase. Kui lapse kõne areng jätkub samas tempos, on tõenäoline, et Ott astub 3-aastaselt lasteaiatavarühma. Oti kõne kiire arengu tagas probleemi varajane märkamine ning logopeedi nõuannete kohaselt tegutsenud lapsevanema pühendumus, järjepidev hoolitus.

Rajaleidja logopeed nõustab eeskätt lapsevanemaid ja õpetajaid, kes toetavad omakorda saadud soovitudele tuginedes lapse kõne igapäevast arengut. Vaid tihedas koostöös jõutakse positiivsete tulemusteni.

Lapse kõne arengu toetamiseks on hulgaliselt võimalusi, mis on jõukohased igale lapsevanemale.

Psühholoog aitab lapsi paremini mõista ja toetada

Marie Maarend,
Järvamaa
Rajaleidja keskuse
psühholoog

Rajaleidja keskuse psühholoogi jutule on oodatud kõik täiskasvanud, kes lapse või noore igapäevamuredega kokku puutuvad, aga loomulikult ka noor ise. Kõige tähtsam on see, et keegi lapse muret märkab. Tähelepanu tuleks pöörata muutustele lapse käitumises või õppimises, lapse negatiivsele suhtumisele iseendasse või teistesse ning muudele asjaoludele, mis viitavad sellele, et laps vajab tuge.

Miski ei illustreeri seda mõtet paremini, kui näide elust enesest. Psühholoogi vastuvõtule tuli ema koos oma kolmandas klassis õppiva pojaga, kes ärritub kiiresti ega kontrolli kohati oma käitumist. Vestlusel selgus, et poisil on tõsised raskused suulise eneseväljenduse, lugemise ja kirjutamisega. Ta jutt on tormakas ja katkendlik ning lau-

Kõige tähtsam on see, et keegi lapse muret märkab.

setest on ajuti keeruline aru saada. Kui ema näitas poisi vihikuid, selgus, et kirjutamisega on sarnane seis – tähekujustest oli väga keeruline aru saada ja enamik kirjutatust oli loetamatu. Poisile ei meeldinud koolis käia, mis on asjaolusid arvestades igati arusaadav. Kitsaste joonte vahele kirjutamine ja pikkade tekstide lugemine käis lapsele üle jõu. Tagajärjeks ongi ärritunud ja sobimatult käituv laps.

Ema oli käinud lapsega mitmetel uuringutel ning vajas kedagi, kes selgitaks talle, mida erinevad arstid oma kokkuvõtetes silmas on pidanud. Kedagi, kes tõlgiks tulemusi tavakeelde ja selgitaks talle, milles seisneb tema lapse eripära. Selleks oli Rajaleidja keskuse psühholoog. Tänu psühholoogile mõistab ema oma last nüüd paremini ja oskab teda rohkem toetada.

Leppisime kokku kohtumise poisi õpetajaga, et selgitada talle lapse eripära tagamaid, mis tulenevad rääkimise ja kirjutamise raskusest, ning seda, kuidas see lapse käitumist mõjutab. Psüh-

holoogilt saadud ülevaatele tuginedes sai õpetaja luua klassiruumis tingimused, mis toetaksid poisi õppetööd. Koolis on selleks hulgaliselt võimalusi, neid tuleb lihtsalt teada ning julgustada õpetajaid neid kasutama. Muutmaks õppematerjalid lapsele jõukohaseks, kaasati ka Rajaleidja keskuse eripedagoog. Lisaks jagati õpetajale ja lapsevanemale näpunäiteid, kuidas pakkuda lapsele psühholoogilist tuge kodus ja koolis.

Siinkohal tooksin mõningad näited. Kui laps on ärritunud ja käitub sobimatult, siis tuleb leida talle rahunemiseks vaikne koht ning anda talle aega. Lapsega tuleb rääkida ja uurida, mis teda häiris. Talle tuleb õpetada suhtlemis- ja käitumisviise, mida sellistes olukordades kasutada. Jagades lapsele õpetussõnu, tuleb olla suunav, mitte keelav. Vastasel juhul ei pruugi laps aru saada, mida temalt oodatakse. Sealjuures ei tohi unustada positiivset tagasisidet – last tuleks kiita selle eest, mis tal hästi välja tuli. Selleks, et räägitu paremini lapseni jõuaks, tuleks temaga rääkida ajal, mil segavad asjaolud (nt arvuti, televiisor ja raadio) on välja lülitatud.

Tänu kohandatud õppekeskkonnale ja psühholoogilisele toele tunneb poiss ennast märksa paremini. Ta ei ärritu enam nii kiiresti, paranenud on tema käitumine ja suhted kaaslastega. Teda saadab koolis edu, mis on ülioluliseks toeks tema kujunevale minapildile ja enesehinnangule.

Tähelepanu tuleks pöörata kõigile asjaoludele, mis viitavad sellele, et laps vajab tuge.

Eluline näide eripedagoogi tööst

Liis Ehavere,
*Raplamaa
Rajaleidja keskuse
eripedagoog*

Kahe lapse ema Malle (nimed muudetud) käis Rajaleidja keskuses mitmeid kordi. Esimesel kohtumisel eripedagoogiga kurtis ta muresid, mis poeg Kristjanil on koolis tekkinud. „Kuigi meil on kodukohas kooliga hea koostöö, on Kristjanil keeruline koolis hakka- ma saada. Oma terviseprobleemide tõttu ärritub poiss väga kergesti,“ selgitas ema. „Nüüd, seitsmendasse klassi jõudnuna, on aastaid kestnud õpiraskused võimendunud. Püsivate mitterahuldavate tulemustega on lapsel raske leppida,“ lisas ta.

Emal sõnul võttis poiss ka ravimeid. Arsti poolt diagnoositud tähelepanuhäire ning meeleolu- ja kohanemishäirete koosmõjul võivad Kristjani koolipäevad mõnikord väga ootamatult lõppeda.

Arvasin, et siin hakatakse mulle jälle ainult moraali lugema ja mind süüdistama.

Õnneks tahtis Kristjan veel koolis käia, sest seal olid sõbrad. Ema aga pelgas, et üha süvenevad õpiraskused mitmetes ainetes viivad Kristjanilt ka kooliskäimise isu. Kool oli lapsele pakkunud küll erinevaid tugiteenuseid, nii logopeedilist abi kui ka individuaalset lähenemist, kuid ühel hetkel sai selgeks, et sellest enam ei piisa.

Kui ema Malle järgmisel korral koos Kristjaniga keskusse tuli, oli poiss silmanähtavalt pinges. Vestluse käigus ta aga avanes ja sulas. Hiljem tunnistas ka Kristjan ise, et oli nõustamise eel hirmul. „Arvasin, et siin hakatakse mulle jälle ainult moraali lugema ja mind süüdistama. Olin valmis kõike ja kõiki ei-tea-kuhu saatma,“ tunnistas poiss. Ema lisas, et nii temal kui ka lapsel on varasemast ajast hulk negatiivseid kogemusi abi otsimisel ja see on neis üksjagu eelarvamusi tekitanud. Päeva lõpuks jäi ema rahule, et poiss end avas, et ta oli valmis oma probleemidele

otsa vaatama ja lahenduste leidmiseks kaasa mõtlema.

Üheskoos ema, lapse ja kooli esindajaga vaatasime üle, mis Kristjanile kõige rohkem abiks oleks, milline õppekava ja õppevorm tema arengut kõige

paremini toetaks. Perele tutvustati erinevaid võimalusi, mis lapsele ühe või teise valiku korral haridusmaastikul avanevad. Kokkuvõtteks soovitati Kristjanile maakondliku nõustamiskomisjoni otsusega just talle sobivaid õppetingimusi.

Igale lapsele on oma rada, mõni vajab selle leidmiseks lihtsalt rohkem tuge.

Sotsiaalpedagoog kui puuduv pusletükk, mis aitab luua tervikliku pildi

Iiris Tagen,
Võrumaa
Rajaleidja keskuse
sotsiaalpedagoog

Rajaleidja keskuse sotsiaalpedagoog on spetsialist, kelle poole tasub pöörduda olukorras, kus on tajuda probleemi, kuid pole veel päris selge, milles see seisneb. Sotsiaalpedagoog aitab üles leida lapse või noore probleemi allika, pakub lahendusi ja teeb koostööd kesku- se teiste spetsialistidega. Ta on eelarvamustevaba, paind- lik ja avatud mõtlemisega.

Sotsiaalpedagoogi peamine eesmärk on aidata lapsel tema tavapärase keskkonnas toime tulla, olgu see siis lasteaed, kool, kodu, huviring või sõprusringkond. Meie ühiskonnas toimuvad kiired muutused võivad lisaks täis- kasvanutele tekitada ebakindlust ka lastes, aga sageli seda ei märgata. Pannakse tähele, et laps käitub täiskasvanu mõõdupuu kohaselt halvasti – hinded on kehvad, puudub isu kooli minna, ollakse tõrges. Tavaliselt on sellistele mu- redele loogiline lahendus.

Lõviosa probleemidest saab alguse suhtlemisest, see- ga on äärmiselt oluline aidata lastel arendada suhtlemis- oskusi. Põhikooli õpilased on sageli kimpus õppimisega. Tuntakse, et teha on liiga palju, ülesanded on keerulised ja aega vähe. Sellises olukorras peaks vanem aitama lap- sel oma aega planeerida. Minu juurde on abi saamiseks pöördunud lapsevanemad ja lapsed, kes arvavad, et ei saa enam koolis hakkama. Tihti aitab sel puhul, kui vanem koostab koos lapsega talle päevakava ning jälgib, et laps sellest kinni peaks. Samuti tuleb jälgida, kas õpitav on lap- sele arusaadav ja jõukohane. Sotsiaalpedagoog on aktiiv- ne kuulaja, suunaja, lepitaja ja suhtekorraldaja laste endi ning laste ja täiskasvanute vahel.

Mul on hea meel, et keskusesse pöördub nõu saami- seks üha rohkem õpetajaid – spetsialiste soovitakse appi lastevanemate koosolekutele, meid kutsutakse vaatama tunde, et leida koos parimad võimalused laste õpetami- seks. Meid kutsutakse appi arendama laste suhtlemisos-

kust, mis on tee konfliktivaba suhtlemise juurde. Kedagi ei tohiks oma probleemidega üksi jätta, mida kauem on need kestnud, seda kauem võtab aega nende lahendami- ne. Õnneks on ka selliseid näiteid, kus õpetaja või lapseva- nem tuleb sotsiaalpedagoogi juurde, saamaks kinnitust, et kõik on hästi.

Rõõmustav on see, et aina sagedamini leiavad tee Ra- jaleidja keskusesse ka noored ise. Enamasti vajavad nad abi enda käitumise analüüsimisel, päevakava koostamisel ja suhtlemisoskuste arendamisel.

*Sotsiaalpedagoog ei paku
standardseid valmislahendusi,
ta aitab lapsel, vanemal või õpetajal
neid ise leida.*

Sotsiaalpedagoog ei paku standardseid valmislahen- dusi, ta aitab lapsel, vanemal või õpetajal neid ise leida. Ta on meeskonnamängija, kes leiab probleemidele la- henduse koostöös kesku- se teiste spetsialistidega. Va- jadusel kaasab ta ka majaväliseid spetsialiste, näiteks lastekaitsetöötajaid, noorsoopolitseinikke ja noorsoo- töötajaid.

Sotsiaalpedagoog on kui puuduv pusletükk, mis aitab luua tervikliku pildi.

Nõustamiskomisjon seisab hea laste eest, kes vajavad tavapärasest erinevaid tingimusi

Reet Hüsson,
Tartumaa
Rajaleidja keskuse
nõustamiskomisjoni
koordineerija

Piret Tatunts,
Tartumaa Rajaleidja
keskuse juht

Kõik vanemad kogevad seoses oma lastega erinevaid emotsioone – me kogeme nii ülevat rõõmu kui ka rasket muret. Kõik lapsed on erinevad, seetõttu peaksime igat last toetama just talle olulises valdkonnas – pakkuma talle parimaid võimalusi õppimiseks. Raske on ette kujutada lapsevanemat, kes poleks leidnud end küsimuse ees, mida teha, et laps õpiks heas koolis või käiks heas lasteaias ning oleks seejuures ka õnnelik. Inimene saab õnnelik olla vaid siis, kui teda ümbritsev keskkond on samal ajal nii toetav kui ka huvitav. Seega pole oluline koht saamine lasteaeda või kooli iseenesest, vaid see, et valitud kool või lasteaed oleks parim just antud lapsele.

Enamasti me teame, mis on meie lastele hea või vähemalt arvame, et me teame. Kuid sageli jäävad kahtlused, kas laps ikkagi saab valitud lasteaias või koolis hakkama. Kas tal on seal hea? Milline oleks talle parim kool, parim lasteaed, parim võimalus arenemiseks? Samuti nagu ei saa ma rääkida keskmisest inimesest, ei saa me rääkida keskmisest lapsest – tavalasteaed ja tavakool ei sobi kõigile. Mõni laps vajab rohkem tuge, et teistega sammu pidada. Teise puhul tuleb pead murda selle üle, kuidas mitte lasta tema erilisel andekusel kaotsi minna.

Nõustamiskomisjonid leiavad lapsele just talle sobiva õppevormi

Rajaleidja keskused üle Eesti on just need kohad, kust lapsevanemad ja õpetajad saavad nõu õppe- ja kasvatusmistingimuste sobitamiseks lapse võimete ja vajadustega. Rajaleidja keskuste juures tegutsevad nõustamiskomisjonid. Komisjoni ülesanne on leida lapsele sobivaim õpperühm või -vorm. Lastele, kes vajavad tavapärasest erinevaid tingimusi, on loodud koolides ja lasteaedades erirühmi ja -klasse. Lisaks on olemas hulk erinevaid õppevorme, mis toetavad lapse arengut parimal võimalikul viisil. Unustada ei tohiks ka seda, et on olemas mitmeid võimalusi, kuidas toetada erilist last tavarühmas või -klassis.

Nõustamiskomisjon ei tee midagi lapsevanema soovi ja teadmiseta. Selleks, et saaksime soovitusi anda, tuleb komisjonile esitada vastavasisuline taotlus. Taotluse saab esitada ka kool, kuid seda vaid lapsevanema loal. Kui komisjon on taotluse kätte saanud, asuvad spetsialistid tööle, et leida parimad lahendused. Ühises arutelus lapse ja vanema ning lasteaia või kooli esindajatega leitakse lapsele sobiv õppevorm. Ühtlasi selgitatakse välja, milliseid tugiteenuseid ta vajab. Otsust tehes võetakse arvesse eriarstide tehtud uuringuid, mis heidavad valgust lapse olukorrale. Võib öelda, et nõustamiskomisjoni spetsialistid tõlgivad arstide diagnoosid hariduse keelde. Nad selgitavad välja, kuidas on antud olukorras lapse arengut kõige õigem toetada.

Kui spetsialistid on oma ettepanekud teinud, asub tööle nõustamiskomisjon, kelle ülesandeks on nende ettepanekute kinnitamine või tagasilükkamine. Komisjon arutab lapse vajadused ja võimalused veel kord koos vanemaga läbi ja langetab otsuse. Seejärel vormistatakse dokument, mille alusel on lapsevanemal õigus nõuda vajalikke kohandusi lapse õppetöös või -tingimustes. Nõustamiskomisjoni soovitus saamine pole keeruline, selleks tuleb vaid pöörduda Rajaleidja keskusesse ja anda oma soovist teada.

Rajaleidja keskuse spetsialistid toetavad last, peret ja õpetajaid ka pärast nõustamiskomisjoni. Ikka selleks, et soovitus ei jääks vaid paberile ning kõik saaksid võimaluse, mida nad väärivad. Me kõik väärime ju parimat! Mitte keegi ei saa last paremini aidata kui tema vanem ja esimeheks sammuks on vajadusel abi otsimine.

Tasuta abi Rajaleidja keskustest

Kui soovid saada spetsialistilt tuge ja nõuannet oma lapse arendamiseks, hinnangut tema teadmiste, oskuste ja võimete kohta või oled mures lapse arengu, käitumise ja suhete pärast, siis pöördu endale lähima Rajaleidja keskuse eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi või sotsiaalpedagoogi jutule.

Kui soovid infot hariduse, elukutsete, tööturu kohta või toetada lapsevanemana noort haridusvalikute tegemisel ja töömaailma sisenemisel, siis pöördu karjääriinfo spetsialisti või karjäärinõustaja poole.

Põhja-Eesti Rajaleidja keskus
aadress: Maakri 23a, 10145 Tallinn
telefon: 5886 0701
e-post: pohjaeesti@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/pohjaeesti

Ida-Virumaa Rajaleidja keskus
aadress: Keskväljak 4, 41531 Jõhvi
telefon: 5886 0704
e-post: idavirumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/idavirumaa

Jõgevamaa Rajaleidja keskus
aadress: Aia 1, 48306 Jõgeva
telefon: 5886 0703
e-post: jorgevamaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/jorgevamaa

Lääne-Virumaa Rajaleidja keskus
aadress: Tallinna 21, 44311 Rakvere
telefon: 5886 0707
e-post: laanevirumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/laanevirumaa

Põlvamaa Rajaleidja keskus
aadress: Metsa 1, 63308 Põlva
telefon: 5886 0709
e-post: polvamaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/polvamaa

Raplamaa Rajaleidja keskus
aadress: Tallinna mnt 22, 79512 Rapla
telefon: 5886 0711
e-post: raplamaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/raplamaa

Tartumaa Rajaleidja keskus
aadress: Tähe 4, 51010 Tartu (al 20.12)
telefon: 5886 0713
e-post: tartumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/tartumaa

Viljandimaa Rajaleidja keskus
aadress: Kauba 12, 71020 Viljandi
telefon: 5886 0715
e-post: viljandimaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/viljandimaa

Hiiumaa Rajaleidja keskus
aadress: Uus 2b, 92413 Kärkla
telefon: 5886 0702
e-post: hiiumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/hiiumaa

Ida-Virumaa Rajaleidja keskuse Narva filiaal
aadress: Kerese 3, 20309 Narva
telefon: 5886 0708
e-post: idavirumaa.narva@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/idavirumaa

Järvamaa Rajaleidja keskus
aadress: Pärnu 54, 72712 Paide
telefon: 5886 0705
e-post: jarvamaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/jarvamaa

Läänemaa Rajaleidja keskus
aadress: Jaama 17, 90507 Haapsalu
telefon: 5886 0706
e-post: laanemaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/laanemaa

Pärnumaa Rajaleidja keskus
aadress: Metsa 1, 80010 Pärnu
telefon: 5886 0710
e-post: parnumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/parnumaa

Saaremaa Rajaleidja keskus
aadress: Rootsi 7, 93819 Kuressaare
telefon: 5886 0712
e-post: saaremaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/saaremaa

Valgamaa Rajaleidja keskus
aadress: Aia 9, 68203 Valga
telefon: 5886 0714
e-post: valgamaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/valgamaa

Võrumaa Rajaleidja keskus
aadress: Kooli 6, 65606 Võru
telefon: 5886 0716
e-post: vorumaa@rajaleidja.ee
www: rajaleidja.ee/vorumaa

Veebist leiad meid aadressidel www.rajaleidja.ee ja www.facebook.com/rajaleidja.